

การประกาศใช้ “รัฐนิยม” ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 – 2487)

รศ.ณรงค์ พ่วงพิศ

ความนำ

ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 – 2487) มีคำอยู่คำหนึ่งที่กล่าวถึงกันมากในขณะนั้น ก็คือ คำว่า “รัฐนิยม” และได้มีการประกาศใช้ “รัฐนิยม” สำหรับประชาชนได้ปฏิบัติตามคำประกาศจำนวน 12 ฉบับ ระหว่าง พ.ศ.2482 – 2485 แต่ก็ดูเหมือนว่า “รัฐนิยม” เหล่านี้มิใช่เป็นพระราชบัญญัติที่สามารถจะใช้บังคับให้ประชาชนปฏิบัติตามข้อกฎหมายได้ แต่เป็นการส่งเสริมและแนะนำให้ประชาชนปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาลเท่าใดนัก

อย่างไรก็ตาม ในการประชุมคณะรัฐมนตรีก่อนที่จะมีการประกาศใช้ “รัฐนิยม” ดังกล่าว คณะรัฐมนตรีก็ได้มีการถกเถียงและแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง คนที่มีบทบาทสำคัญและได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีไปยกร่างคำประกาศ “รัฐนิยม” เพื่อให้

คณะรัฐมนตรีพิจารณา ก็คือ หลวงวิจิตรวาทการ ดังนั้นการศึกษาถึงเบื้องหลังของการประกาศใช้ “รัฐนิยม” จะทำให้เราทราบถึงความเป็นมาของ “รัฐนิยม” นั้นๆ ได้ว่า มีจุดเริ่มต้นมาอย่างไร

ความเป็นมาของคำว่า “รัฐนิยม”

คำว่า “รัฐนิยม” หมายถึง การปฏิบัติให้เป็นประเพณีที่มีประจำชาติ เพื่อให้บุตรหลานอนุชนคนไทยได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ มีลักษณะและละม้ายคล้ายคลึงกับจรรยา มารยาทของมนุษย์ที่เจริญแล้วจะพึงปฏิบัติ¹ รัฐนิยมเป็นมติของรัฐซึ่งตั้งขึ้นโดยอนุโลมตามมติมหาชน เป็นประเพณีประจำชาติ เพื่อเป็นหลักแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ และเป็นหนทางที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้า²

* ภายหลังที่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับยศเป็นพลตรี จนกระทั่งหลังสงครามอินโดจีนสิ้นสุดลง จึงได้รับยศเป็นจอมพล แต่ในบทความนี้จะใช้ชื่อยศจอมพลตลอด เพื่อมิให้สับสน

¹ สำนักโฆษกถาวร. สุนทรพจน์ นายกรัฐมนตรี บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแก่ประชาชนชาวไทยทั้งมวล ในโอกาสจัดสมัยแห่งงานเฉลิมฉลองวันชาติและสนธิสัญญา. 2482. หน้า 33.

² ไพฑูรย์ เจ๊ะแธ. นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2481 – 2488. ปรินูญานันท์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2522. หน้า 138.

แต่ก็มีบางครั้งที่รัฐบาลต้องการที่จะนำ ประเพณีบางอย่างออกมาเผยแพร่ จึงได้ใช้วิธี แพร่ข่าวออกมาก่อน แต่เมื่อได้รับการคัดค้าน จากประชาชน รัฐบาลก็จะเลิกล้มความตั้งใจ ที่จะประกาศเป็นรัฐนิยมเสียก็มี

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้อธิบายไว้ในสุนทรพจน์เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2482 ว่า หลักรัฐนิยมเป็นหลักที่คนไทย ทั้งชาติได้กำหนดนัดหมายว่าจะประพฤติ เหมือนๆ กัน ในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ เลือกรแล้วว่าจะจะเป็นประโยชน์แท้จริง เพื่อ เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นหมู่ ช้าราชการและประชาชนสมควรจะได้รับการ ศึกษาอบรมและเป็นที่พึงพอใจแก่บรรดาผู้รักชาติ ทั้งปวง รวมทั้งบิดามารดา ผู้ปกครองของเยาวชน ที่จะสร้างอนาคตของชาติ ตามหลักนโยบาย สร้างตนเอง สร้างครอบครัว และสร้างชาติ³

การเผยแพร่รัฐนิยมแก่ประชาชน

การที่จะเผยแพร่รัฐนิยมให้ประชาชน ทั่วประเทศเข้าใจ ในทางปฏิบัติทางกระทรวง มหาดไทยได้สั่งการให้คณะกรรมการจังหวัด และอำเภอ จัดโครงการเผยแพร่ให้แพร่หลายและ รวดเร็วที่สุด โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเรื่อง การเผยแพร่ รัฐนิยม ดังนี้

1. ให้กระทรวงต่างๆ ชี้แจงอบรมบรรดา ข้าราชการในสังกัดให้ซาบซึ้งและปฏิบัติตาม รัฐนิยมที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้ว และที่

จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ นั้น โดยเคร่ง ครัดเพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่ประชาชน

2. ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งให้ บรรดาข้าราชการต่างๆ ในสังกัดพยายามชี้แจง และทำความเข้าใจกับประชาชนพลเมือง เพื่อ ปรับปรุงอบรมจิตใจประชาชนพลเมือง ให้รู้จัก และปฏิบัติตามรัฐนิยมที่ทางราชการได้ประกาศ แล้ว และที่จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ นั้น ให้มากที่สุดที่จะทำได้

3. หากทางราชการได้ประกาศรัฐนิยม ต่อไปอีก เป็นคราวๆ ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ดำเนินการ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นมาแล้ว⁴

การประกาศใช้รัฐนิยม ฉบับที่ 1 ว่าด้วย ใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ

นับตั้งแต่รัฐบาลนายพันเอก พระยา พหลพลพยุหเสนา ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีให้วันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2481 เป็นต้นมา ต่อมา ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ พิจารณาเห็นว่า เมื่อรัฐบาลที่แล้วได้กำหนดวันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติแล้ว ดังนั้นรัฐบาล ปัจจุบันก็ควรที่จะเปลี่ยนนามประเทศ “สยาม” ให้เป็น “ประเทศไทย” บ้าง เพราะประเทศต่างๆ ได้ตั้งชื่อประเทศตามเชื้อชาติของตนอยู่แล้ว

³ กรมโฆษณาการ. “สุนทรพจน์พันเอกหลวงพรหมโยธี,” *ข่าวโฆษณาการ*. 3 : 21 กรกฎาคม 2482.

⁴ กรมโฆษณาการ. “มติคณะรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยม,” *ข่าวโฆษณาการ*. 5 : 4 สิงหาคม 2482.

ขณะนั้น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ⁵ ทรงเป็นที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ทรงแนะนำให้ประกาศเป็น “รัฐนิยม” ทำนอง “พระราชนิยม” ก่อนก็ได้ หลังจากนั้นจึงค่อยแก้ไข รัฐธรรมนูญตามหลัง คณะรัฐมนตรีจึงได้มอบหมายให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ กับหลวงวิจิตรวาทการ ปรึกษารัฐธรรมนูญร่วมกันในเรื่องนี้ และได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2482 สมควรจะได้มีการประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เปลี่ยนชื่อประเทศ “สยาม” เป็นประเทศ “ไทย” ส่วนการที่จะแจ้งไปให้รัฐบาลต่างประเทศทราบเป็นทางการนั้น สมควรที่จะรอไว้เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แล้ว⁶ ในขั้นแรกก็ทำเป็นเพียงรัฐนิยม โดยหลวงวิจิตรวาทการได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรีให้เตรียมการเรื่องเพื่อขอมติต่อสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2482 ภายหลังจากได้มติจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็จะได้ประกาศเป็นมติต่อไป แล้วจึงแก้ไขรัฐธรรมนูญในภายหลัง

ก่อนหน้าที่จะประกาศใช้ “รัฐนิยม” ว่าด้วยชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาตินั้น หลวงวิจิตรวาทการซึ่งเป็นผู้ร่างหนังสือจากนายกรัฐมนตรีถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้พิจารณานั้น ได้ระบุถึงความไม่สะดวกหลายประการ ในการใช้นามประเทศ “สยาม” ประกอบด้วย

1. คนไทยมีสัญชาติและบังคับไม่ตรงกัน กล่าวคือ คนไทยทุกคนในเวลานั้นมีสัญชาติไทย แต่อยู่ในบังคับสยาม

2. ชื่อภาษาและชื่อคน กับชื่อประเทศไม่ตรงกัน กล่าวคือเป็นประเทศสยาม แต่คนพื้นเมืองพูดภาษาไทย เป็นอาณาจักรสยาม แต่พลเมืองเป็นคนไทย

3. การที่เอาคำว่า “สยาม” กลับมาใช้เป็นนามประเทศนั้น เป็นการผิดใจของคนไทยโดยทั่วไป ดังนั้นคำว่า สยาม จึงใช้แต่ในภาษาหนังสือ ส่วนในภาษาพูดโดยทั่วไปนั้นไม่ค่อยใช้ แต่ใช้พูดกันว่า “เมืองไทย” เป็นส่วนมาก⁷

นอกจากนี้ นายพันเอก หลวงพรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ก็ได้ลงนามแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ในหนังสือที่มีไปถึงนายกรัฐมนตรี (ก็คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม) โดยได้พิจารณาเห็นว่า การที่ชาติไทยเรียกชื่อประเทศของตนเป็นประเทศสยามนั้น ยังไม่เป็นการเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง เหตุผลของกระทรวงกลาโหม มีดังต่อไปนี้ คือ

1. ไม่ตรงกับเชื้อชาติของพลเมืองที่เป็นไทย ทำให้ชื่อประเทศเป็นอย่างหนึ่ง และชื่อพลเมืองเป็นไปอีกอย่างหนึ่ง
2. ทำให้คนไทยมีสัญชาติและอยู่ในบังคับต่างกัน กล่าวคือ คนไทยในเวลานี้มีสัญชาติเป็นไทย แต่อยู่ในบังคับ “สยาม”
3. คำว่า “สยาม” มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประการใดกับชนชาติไทย คำว่า “สยาม” เป็นแต่ชื่อเมืองเมืองหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ว่าการมณฑลของขอมที่ปกครองชนชาติไทย

⁵ ภายหลังทรงพระยศเป็น กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 6/2482 วันที่ 12 กรกฎาคม 2482.

⁷ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 4/2842 วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2482.

มาแต่โบราณกาล และเมื่อพระร่วงกู่
อิสรภาพของไทยได้ ก็ได้ยกเลิกคำว่า
“สยาม” เสีย

4. คำว่า “สยาม” แม้ในเวลานี้ ก็ใช้แต่
ในภาษาหนังสือ ส่วนในภาษาพูดโดย
ทั่วไปไม่ค่อยใช้

5. ชนชาติไทยเป็นชาติที่มีสาขาใหญ่หลวง
อยู่ในเวลานั้น สมควรจะเรียกชื่อประเทศ
ให้สมศักดิ์ศรีของเชื้อชาติไทย^๘

รัฐบาลได้แจ้งให้สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรได้ทราบ ว่า ถ้าได้เปลี่ยนประเทศสยาม
เป็นประเทศไทยแล้ว จะมีผลดังนี้

1. ได้ชื่อประเทศที่ตรงตามชื่อเชื้อชาติ
ของพลเมือง
2. ชนชาติไทยจะมีสัญชาติและอยู่ในบังคับ
อันเดียวกัน
3. ชื่อประเทศ ชื่อภาษาพื้นเมือง ชื่อรัฐบาล
กับชื่อประชาชนจะเป็น “ไทย” เหมือนกัน
หมด
4. ทำให้พลเมืองรักประเทศเพิ่มมากขึ้น
และมีจิตใจเข้มแข็ง รู้สึกระลึกถึงความ
เป็นไทยยิ่งขึ้น
5. ก่อให้เกิดความสามัคคีและความเกี่ยว
พันอย่างสนิทสนม ระหว่างชาวไทย
ในประเทศกับชาวไทยที่กระจัดกระจาย
อยู่ในประเทศอื่นๆ มากยิ่งขึ้น^๙

^๘ เรื่องเดียวกัน.

^๙ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือที่ น.3491/2482 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่
1 มิถุนายน 2482. เรื่องเห็นควรเปลี่ยนประเทศสยามเป็นประเทศไทย

¹¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 12/2482 วันที่ 7 มิถุนายน 2482 .

กระทรวงกลาโหมได้จัดทำคำชักชวนไปยัง
ส่วนราชการต่างๆ ของกระทรวงกลาโหมให้
เรียกชื่อ “ประเทศไทย” แทนคำว่า “ประเทศสยาม”
ทั้งในภาษาหนังสือและภาษาพูดไม่ว่าในโอกาส
ใดๆ เว้นแต่ในการคิดเพื่ออ้างข้อความในเอกสาร
ซึ่งยังมีคำว่า สยาม อยู่ก็คงใช้ไปตามเดิมของ
เอกสารที่คัดหรืออ้างถึงนั้น ส่วนในภาษาอังกฤษ
ให้ใช้คำว่า Thai ทั้งในภาษาหนังสือและภาษาพูด
ซึ่งติดต่อกับประเทศที่อยู่ในประเทศไทย ส่วน
การติดต่อกับชาวต่างประเทศซึ่งอยู่นอกพระราช
อาณาเขตนั้น ให้คงใช้ Siam หรือ Siamese
ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้มีการประกาศโฆษณา
ให้เป็นที่แน่ใจว่าชาวต่างประเทศนอกพระราช
อาณาเขตรู้จักคำว่า Thai เพียงพอแล้ว¹⁰ ในการ
ใช้คำว่า Thai นี้ให้ใช้ทั้งที่เป็นชื่อประเทศและ
ชื่อคน และให้ใช้ทั้งที่เป็นนามและเป็นคุณศัพท์
โดยมิต้องเปลี่ยนแปลงแต่อย่างไร

ครั้นถึงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2482
นายดิเรก ชัยนาม เลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ออก
แถลงคำชักชวนเรื่องให้ใช้คำว่า “ประเทศไทย”
แทน “ประเทศสยาม” ความว่า... “ด้วยเนื่องจาก
คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่า ควรเปลี่ยนนาม
“ประเทศสยาม” เป็น “ประเทศไทย” เพื่อให้นาม
ของประเทศตรงกับเชื้อชาติและจะได้ดำเนินการ
เป็นพิธีการต่อไป ในระหว่างนี้จึงขอชักชวนให้
สำนักงานและกรมต่างๆ ใช้คำว่า “ประเทศไทย”
แทน “ประเทศสยาม” เป็นการนำไปก่อน...”¹¹

ขณะเดียวกัน จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ก็เห็นสมควรให้นายอาร์กียอง ที่ปรึกษากฎหมาย ทำบันทึกเสนอประกอบการพิจารณาว่าสมควรจะทำประการใดในการเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นไทย เป็นต้นว่าจะต้องออกพระราชบัญญัติทำนองพระราชบัญญัติเทียบตำแหน่งรัฐมนตรีกับตำแหน่งเสนาบดีตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2475 หรืออย่างไร¹² เมื่อนายอาร์กียองได้เสนอบันทึกมายังคณะรัฐมนตรีได้รับทราบความคิดเห็นของตนแล้ว ก็ปรากฏว่า นายอาร์กียอง มีวิธีการอยู่ 2 วิธี คือ วิธีหนึ่งก็คือแก้ไขรัฐธรรมนูญ อีกวิธีหนึ่งก็ทำเป็นพระราชบัญญัติ แต่สำหรับนายอาร์กียอง แล้วขอให้อแก้ไขรัฐธรรมนูญมากกว่า¹³ ส่วนนายนาวาเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กลับเห็นว่า รัฐบาลควรออกเป็นพระราชบัญญัติดีกว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะการแก้ไขรัฐธรรมนูญสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงคะแนนเสียง 3 ใน 4 ต่างไปจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีความเห็นว่ารัฐบาลควรจะใช้วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่า การลงคะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลจะเป็นฝ่ายแพ้หรือชนะก็ตาม¹⁴

อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกรัฐบาลได้เตรียมยกร่างประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย รัฐนิยมใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ

โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้คณะกรรมการชุดหนึ่งเป็นผู้ร่างประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ประกอบด้วย (1) หลวงวิจิตรวาทการ เป็นประธาน (2) นายพันโท ประยูร ภมรมนตรี เป็นกรรมการ (3) ชุนสมาหารนิตะคดี เป็นกรรมการ (4) นายพันตำรวจเอก ชุนศรีสรากร เป็นกรรมการและ (5) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นที่ปรึกษา¹⁵

ภายหลังที่คณะกรรมการได้ยกร่างประกาศนายกรัฐมนตรีให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว ก็ได้มีการประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2482 โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

...โดยที่ชื่อของประเทศนี้เรียกกันเป็นสองอย่าง คือ “ไทย” และ “สยาม”

แต่ประชาชนนิยมเรียกว่า “ไทย” รัฐบาลจึงเห็นสมควรถือเป็นรัฐนิยม

ใช้ชื่อประเทศให้ต้องตามชื่อเชื้อชาติและความนิยมของประชาชนชาวไทย

ดังต่อไปนี้ ก. ในภาษาไทย ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ ให้ใช้ว่า “ไทย”

ข. ในภาษาอังกฤษ 1. ชื่อประเทศให้ใช้คำว่า Thailand 2. ชื่อประชาชนและสัญชาติ ให้ใช้คำว่า Thai แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกรณีที่มีบทกฎหมายบัญญัติคำว่า “สยาม” ไว้...¹⁶

¹² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 15/2482 วันที่ 14 มิถุนายน 2482 .

¹³ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 18/2482 วันที่ 21 มิถุนายน 2482.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 19/2482 วันที่ 23 มิถุนายน 2482 .

หลังจากที่ได้มีการประกาศว่าด้วย
รัฐนิยมให้ชื่อประเทศ และสัญชาติไปแล้ว ต่อมา
รัฐบาลได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่า
ด้วยนามประเทศ พุทธศักราช 2482 เข้าสู่สภา
ผู้แทนราษฎร และได้ผ่านการพิจารณาของสภา
ผู้แทนราษฎรแล้ว ในที่สุดก็ได้มีการประกาศใช้
รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ
พุทธศักราช 2482 เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2482

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนาม
ประเทศพุทธศักราช 2482 มีด้วยกัน 3 มาตรา
คือ

...มาตรา 1 รัฐธรรมนูญนี้ให้เรียกว่า
"รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ
พุทธศักราช 2482"

มาตรา 2 ให้ใช้รัฐธรรมนูญนี้ตั้งแต่วัน
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 นามประเทศนี้ ให้เรียกว่า
ประเทศไทย¹⁷

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแก้ไข
เพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช 2482
ในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2482 แล้ว ต่อมารัฐบาล
ได้ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการใช้ชื่อ
ประเทศ ประชาชน และสัญชาติ เมื่อวันที่
7 กันยายน 2482 โดยให้ใช้ชื่อประเทศในภาษา
อังกฤษว่า "Siam" ชื่อประชาชนและสัญชาติว่า

"Siamese" นอกจากนี้เพื่อให้เป็นการเรียกชื่อ
ประเทศไทยให้สอดคล้องกันทั้งในภาษาไทย
และภาษาต่างประเทศ จึงให้ใช้ชื่อประเทศใน
ภาษาอังกฤษว่า "Thailand" กับชื่อประชาชน
และสัญชาติให้ใช้คำว่า "Thai" สำหรับในภาษา
ต่างประเทศอื่นให้ใช้โดยอนุโลม¹⁸

การประกาศใช้รัฐนิยม ฉบับที่ 2 เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ

ภายหลังที่รัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐนิยม
ฉบับที่ 1 ไปแล้ว เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน
พ.ศ.2482 ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐนิยม
ฉบับที่ 2 เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ
เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2482 โดยรัฐบาลมี
ความเห็น ว่า ชาวไทยจะต้องเทิดทูนชาติไทย
อย่างสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด การป้องกันรักษาชาติ
บ้านเมืองถือเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทย
ทุกคนที่ต้องร่วมมือกันในการจะป้องกันอันตราย
และความเสื่อมโทรมที่จะบังเกิดขึ้นต่อชาติ¹⁹
ด้วยเหตุนี้รัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม
จึงได้ประกาศรัฐนิยม ฉบับที่ 2 เรื่อง "การป้องกัน
ภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ" ดังนี้

1. ประชาชนไทยต้องไม่ประกอบกิจการใดๆ
โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ และความ
ปลอดภัยของชาติ

¹⁷ รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช 2482.

¹⁸ ราชกิจจานุเบกษา 980 ตอนที่ 44 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2482.

¹⁹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ 2 เรื่อง "การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ" ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 2482.

2. ประชาชาติไทยต้องไม่เปิดเผยสิ่งซึ่งอาจเป็นผลเสียหายแก่ชาติให้ชนต่างชาติล่วงรู้เป็นอันขาด การกระทำเช่นนั้นเป็นการทรยศต่อชาติ
3. ประชาชาติไทยต้องไม่ทำตนเป็นตัวแทนหรือเป็นปากเสียงของต่างชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติไทย ต้องไม่ออกเสียงหรือแสดงตนเข้าข้างต่างชาติ ในกรณีที่เป็นปัญหาระหว่างชาติ การกระทำเช่นนั้นเป็นการทรยศต่อชาติ
4. ประชาชาติไทยต้องไม่แอบอ้างชื่อชายที่ตัวแทนชนต่างชาติ ในทางที่เป็นภัยต่อชาติ การกระทำเช่นนั้น ถือเป็นการทรยศต่อชาติ
5. เมื่อปรากฏว่ามีผู้ใดทรยศต่อชาติ เป็นหน้าที่ของชาวไทยทุกคนจะต้องเอาใจใส่รับระงับเหตุนั้น

หลังจากที่สำนักนายกรัฐมนตรีได้ประกาศรัฐธรรมนูญ เรื่องการใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ กับรัฐธรรมนูญ เรื่องการป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติแล้ว กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีหนังสือสั่งการในวิธีปฏิบัติการตามรัฐธรรมนูญ ไปยังกรมทุกกรมในสังกัด และคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัด และมีความเห็นต่อไปว่า เรื่องการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญนี้ ถ้ากระทรวง ทบวง กรมอื่นๆ ได้ทราบวิธีการและดำเนินนโยบาย ในทางเดียว

กันกับกระทรวงมหาดไทยแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศชาติสมความมุ่งหมายตามนโยบายของรัฐบาลยิ่งขึ้น จึงได้เสนอให้เป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะต้องแจ้งให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม ทราบ เพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป²⁰

ในที่สุดคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติ ดังนี้คือ

1. ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ชี้แจงอบรมบรรดาข้าราชการในสังกัดให้ทราบซึ่งและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้ว และที่จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ ไป โดยเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่ประชาชน
2. ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ สั่งให้บรรดาข้าราชการในสังกัด พยายามชี้แจงและทำความเข้าใจกับประชาชนพลเมือง เพื่อปรับปรุงอบรมจิตใจของประชาชนให้รู้จักและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ทางราชการได้ประกาศแล้ว และที่จะได้ประกาศต่อไป²¹

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย

เนื่องจากแต่เดิม ชื่อชาวไทยจะเรียกชาวไทย บางส่วนไม่ต้องตามเชื้อชาติ และตามนิยมของผู้ถูกเรียก เช่น เรียกว่า ลาว หรือเงี้ยวบ้าง เป็นต้น และการเรียกชื่อแบ่งแยก

²⁰ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เลขที่ น. 8675/2482 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2482.

²¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงนายกรัฐมนตรี เลขที่ น. 3969/2482 ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2482 .

คนไทยในประเทศไทยออกเป็นหลายพวกหลายเหล่า เช่น ไทยเหนือ ไทยใต้ ไทยอีสาน เป็นต้น อันเป็นการไม่สมควรแก่สภาพของประเทศไทย ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะแบ่งแยกมิได้ ดังนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมอบหมายให้หลวงวิจิตรวาทการ ประธานกรรมการรัฐนิยม ได้เรียกประชุมคณะกรรมการรัฐนิยม เพื่อปรึกษาหารือกันเรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย ในที่สุดคณะกรรมการรัฐนิยมได้ร่างออกมาเพื่อให้คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาและรัฐบาลได้อนุมัติให้ประกาศเป็นรัฐนิยมดังนี้ คือ

1. ให้เลิกการเรียกชาวไทย โดยใช้ชื่อที่ไม่ต้องตามชื่อเชื้อชาติ และความนิยมของผู้ถูกเรียก

2. ให้ใช้คำว่า “ไทย” แก่ชาวไทยทั้งหมด โดยไม่แบ่งแยก และได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ.2482²²

การประกาศใช้รัฐนิยมฉบับนี้ ก็เพื่อมิให้คนไทยเกิดความแตกแยกกัน ด้วยเรื่องเชื้อชาติ เพราะประเทศไทยเริ่มเกิดรัฐชาติขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปการปกครองเข้าสู่ความทันสมัย แต่ถึงกระนั้นในส่วนลึกๆ คนไทยก็ยังแบ่งแยกกันในเรื่องเชื้อชาติ เช่น เรียกไทยทางเหนือและอีสานตอนเหนือว่า ลาว เรียกไทยอีสานตอนใต้ที่ติดกับเขมรว่า เขมร เรียกไทยใหญ่ว่า เงี้ยว และเรียกไทยทางใต้ที่ติดกับมลายูว่า แยก ในที่สุดคนไทย

ภาคกลางเท่านั้นที่เรียกตัวเองว่า เป็นคนไทย ทำให้การสร้างชาติตามนโยบายของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่สามารถประสบความสำเร็จลงได้

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐนิยมฉบับนี้ คณะรัฐมนตรีก็ได้มีการพิจารณากันอย่างกว้างขวาง เช่น การพิจารณาเกี่ยวกับคำว่า เงี้ยว ถ้าเรียกพวกเงี้ยวในประเทศ ก็เรียกว่า ไทย แต่ถ้าเงี้ยวภายนอกประเทศจะเรียกว่าอย่างไร หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นประธานกรรมการรัฐนิยม ได้อธิบายให้คณะรัฐมนตรีทราบ ว่า เงี้ยวในประเทศมีมาก เราเรียกพวกเงี้ยวในประเทศ ถ้าเงี้ยวนอกประเทศใช้คำว่า ไทยใหญ่ ทางจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีก็ทักท้วงว่า กฎหมายไทยมิได้กินความไปถึงเงี้ยวภายนอกประเทศ แต่ออกกฎหมายสำหรับเงี้ยวในประเทศไทย นายพลเรือตรี หลวงสินธุสงครามชัย ก็เห็นว่า เงี้ยวที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยควรจะเรียกว่า คนไทย และในคำปรารภที่อ้างตัวอย่างว่า “เช่นที่เรียกว่า ลาว หรือ เงี้ยว เป็นต้น” และ “เช่น ไทยเหนือ ไทยใต้ ไทยอีสาน เป็นต้น” ควรจะตัดออก ส่วนจอมพล ป.พิบูลสงครามก็เห็นว่า ควรเติมคำว่า “ไทยอิสลาม” ลงไปในคำปรารภด้วย ในที่สุดที่ประชุมได้ทำการแก้ไขจนกระทั่งออกมาเป็นประกาศรัฐนิยมดังกล่าว

²² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. เอกสารที่ 12/156 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2482.

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลง สรรเสริญพระบารมี

ในการสร้างชาติของจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความเห็นว่า เรื่องธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นสิ่งสำคัญประจำชาติ ดังนั้น ชาวไทยทุกคนควรให้การเคารพและเชิดชู ด้วยเหตุนี้ คณะรัฐมนตรีจึงได้ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับที่ 4 เรื่อง เคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ.2482 ดังนี้²³

1. เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นหรือลงจากเสาประจำสถานที่ราชการตามเวลาปกติ หรือได้ยินเสียงแตรเดี่ยวหรือนกหวีดเป่าค่านับ หรือให้อาณัติสัญญาณการชักธงชาติ หรือลดธงชาติ ให้ทุกคนแสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบ หรือตามประเพณีนิยม
2. เมื่อได้เห็นธงไชยเฉลิมพล ธงเรือรบ ธงประจำกองยุทธนาทหาร หรือธงประจำกองลูกเสือ ซึ่งทางราชการเชิญผ่านมาหรืออยู่กับที่ประจำแถวทหาร หรือหน่วยยุทธนาหรือลูกเสือ ให้แสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบหรือตามประเพณีนิยม
3. เมื่อได้ยินเพลงชาติ ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการกิติ ซึ่งบุคคลบรรเลงในงานพิธีอย่างหนึ่งอย่างใดกิติ ให้ผู้ที่ร่วมงานหรืออยู่ในวงงานนั้นแสดงความ

เคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

4. เมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการกิติ ซึ่งบุคคลบรรเลงในโรงแรมหรือในงานสโมสรใดๆ กิติ ให้ผู้ร่วมงานหรือที่อยู่ในงานหรือในโรงแรมหรือในโรงแรมนั้นแสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม
5. เมื่อได้เห็นผู้ใดไม่แสดงความเคารพในข้อ 1, 2, 3 และ 4 นั้น พึงช่วยกันตักเตือนชี้แจงให้เห็นความสำคัญแห่งการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 เรื่อง ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภค บริโภคที่มีกำเนิดขึ้นในประเทศไทย

เนื่องจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความต้องการที่จะให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้คนไทยใช้ของไทยที่ทำจากคนไทยในประเทศไทย แม้แต่ถ้ามีชาวต่างประเทศทำขึ้นในประเทศไทยก็พอจะอนุโลมได้ เช่น เสื้อ เนคไท เป็นต้น ในที่สุดได้มอบหมายให้หลวงวิจิตรวาทการเขียนรัฐธรรมนูญออกมาโดยยึดหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. คนไทยทุกคนต้องพยายามบริโภคของที่เกิดขึ้นในเมืองไทย

²³ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. เอกสารเลขที่ 12/156 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐธรรมนูญ .

2. คนไทยต้องพยายามใช้เครื่องแต่งตัวที่
ทำขึ้นในเมืองไทย
3. คนไทยต้องพยายามซื้อของที่
ทำโดยฝีมือ
ของคนไทย

อย่างไรก็ตาม หลวงประดิษฐมนูธรรม
ก็เกรงว่าอาจจะทำให้คุณภาพของเครื่องอุปโภค
และบริโภคเลวลงได้ จึงควรเติมหลักการลงไป
ด้วยว่า คนไทยที่ทำของขายทั้งเครื่องอุปโภคและ
บริโภค ต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพของสิ่งของ
หรือสินค้าให้ดียิ่งขึ้น

ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้มีการ
ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 เรื่องให้ชาวไทย
พยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือ
ทำขึ้นในประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน
พ.ศ.2482 ดังนี้

1. ชาวไทยพึงพยายามบริโภคแต่อาหาร
ที่ปรับปรุงจากสิ่งซึ่งมีกำเนิดหรือทำขึ้น
ในประเทศไทย
2. ชาวไทยพึงพยายามใช้เครื่องแต่งกายด้วย
วัตถุที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย
3. ชาวไทยพึงช่วยกันสนับสนุนงานอาชีพ
การเกษตร พาณิชย อุตสาหกรรม และ
วิชาชีพของชาวไทยด้วยกัน
4. กิจการสาธารณูปโภคอันใดที่รัฐบาล
หรือชาวไทยจัดให้มีขึ้นแล้ว ชาวไทย
จึงพยายามใช้และสนับสนุน
5. ชาวไทยที่ประกอบการเกษตร พาณิชย
อุตสาหกรรม งานอาชีพ หรือวิชาชีพ

อันได้รับการสนับสนุนโดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้
ต้องพยายามรักษามาตรฐาน ปรับปรุง
คุณภาพให้ดียิ่งขึ้น และดำเนินกิจการนั้นๆ
ด้วยความซื่อสัตย์และสุจริตทุกประการ ²⁴

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ประกาศคำชักชวน
ของรัฐบาลโดยขอให้ประชาชนชาวไทยร่วมใจกัน
พยายามปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 โดย
รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับที่ 5
จะเป็นปัจจัยอันสำคัญที่จะช่วยให้การทำนุบำรุง
เศรษฐกิจของชาติ และประชาชนชาวไทยสามารถ
บรรลุเป้าหมายได้เป็นผลสำเร็จ เพราะเมื่อมี
ผู้ใช้สินค้าไทยมากขึ้น ก็ย่อมจะเป็นทางชักจูง
ประชาชนชาวไทยให้คิดประกอบเป็นสินค้า
มากขึ้น และต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพให้ดี
ขึ้นด้วย เมื่อผู้ประกอบการได้พยายามรักษา
มาตรฐานและปรับปรุงคุณภาพสิ่งของให้ดียิ่งขึ้น
แล้ว ก็ย่อมบังเกิดความนิยมแพร่หลายออกไป
เศรษฐกิจของประเทศและประชาชนชาวไทย
ก็ย่อมจะได้รับการฟื้นฟูให้เป็นผลดีด้วยวิธีนี้ได้
วิธีหนึ่ง

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 เรื่อง กำนองและเนื้อร้องเพลงชาติไทย

เนื่องจากรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า
ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ ซึ่งได้ประกาศไว้
ณ วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2477 นั้น ทำนอง
และเพลงได้เป็นที่นิยมแพร่หลายพอสมควร
แต่เนื้อร้องจะต้องแต่งขึ้นใหม่ เพราะชื่อประเทศ

²⁴ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2482 วันที่ 1 พฤศจิกายน 2482 .

ได้เรียกว่า ประเทศไทย แทนประเทศสยามไปแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงได้มอบหมายให้หลวงวิจิตรวาทการ ไปพิจารณาดำเนินการในเรื่องนี้ และรายงานให้คณะรัฐมนตรีได้รับทราบ

หลวงวิจิตรวาทการได้ชี้แจงให้คณะรัฐมนตรีทราบว่า เพลงชาตินี้ถ้าบรรเลงเต็มที่จะกินเวลา 40 วินาที ถ้าตัดลงครึ่งหนึ่งจะเหลือเพียง 20 วินาที ซึ่งออกจะสั้นไป สำหรับเพลงชาติของประเทศอื่น เช่น ฝรั่งเศส จะกินเวลา 40 วินาทีเหมือนกัน ส่วนถ้อยคำที่ต้องการให้มี “เลือด” อยู่บ้าง ก็มีการใส่ลงไปในเรื่องเพลงแล้ว การแต่งเนื้อเพลงเช่นนี้ค่อนข้างยาก เพราะเข้ากับทำนองที่ผู้อื่นแต่งเอาไว้ลำบาก สำหรับเนื้อเพลงชาติเก่ามีเสียงเพี้ยนถึง 13 เสียง ส่วนที่เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีเสียงเพี้ยนเพียง 2 เสียงเท่านั้น คือ “รี” เป็น “หรี” และ “คน” เป็น “ชน” ไป การแต่งเนื้อเพลงไม่ให้เสียงเพี้ยนนั้นรู้สึกว่าเป็นของยาก แต่ถ้าเปลี่ยนทำนองบ้างก็จะได้เนื้อร้องที่ไพเราะกว่านี้²⁵

ในที่สุดที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้ตกลงให้สำนักงานโฆษณาดำเนินการประกวดเนื้อเพลงชาติใหม่ โดยให้เนื้อเพลงสั้นกว่าของเดิม คือให้มีเพียง 8 วรรค โดยกำหนดเวลาให้ยื่นประกวดภายใน 1 เดือน ส่วนทำนองนั้นให้คงใช้ตามเดิม ในการประกวดครั้งนี้มีรางวัลเงิน 1,000 บาท หรืออาจเป็นของที่ระลึก ซึ่งมีราคาประมาณ 1,000 บาท ก็ได้ และได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาคัดเลือกเนื้อร้องเพลง

ชาติที่ส่งเข้าประกวด ประกอบด้วย ที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ นายพันเอก หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต นายพันเอกหลวงพรหมโยธี หลวงวิจิตรวาทการ นายวิลาส โอสถานนท์ เป็นกรรมการ และนายชูป ศาสดาชีวิน เป็นเลขานุการ

คณะกรรมการได้ชวนเชิญให้ผู้สนใจส่งเนื้อเพลงชาติเข้าร่วมประกวดแล้ว ได้มีผู้ส่งเข้าประกวด 614 ราย ภายหลังที่คณะกรรมการได้พิจารณาเนื้อร้องที่ส่งเข้าประกวดแล้ว ได้ข้อสรุปว่า ส่วนมากผู้ส่งประกวดแต่งได้ไม่ดีถึงขนาด และปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ตามที่ทางราชการได้ประกาศให้ทราบไว้ คงคัดเลือกเนื้อร้องเพลงชาติซึ่งสมควรจะได้รับการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี รวม 7 ราย ประกอบด้วย

1. ของกองทัพบก มีเพี้ยนอยู่ 3 แห่ง
2. ของนายชั้น จิตวิภาค เพี้ยนมากจนร้องไม่ได้
3. ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ สระอะร้องไม่ได้ และเพี้ยน 4 แห่ง
4. ของนายฉันท ขำวิไล เพี้ยน 6 แห่ง
5. ของนายอำ ศรีประระยะ เพี้ยน 9 แห่ง
6. ของนายเฉลิม กำจัดแจ่ม เพี้ยน 16 แห่ง
7. ของนางสาวประสาน วาสิกะสิน สำหรับในเชิงกลอนดีที่สุดในจำพวกที่แต่งมา แต่มีเสียงเพี้ยนถึง 11 แห่ง

ดังนั้นคณะกรรมการจึงตัดสินใจยึดเอาเนื้อร้องของกองทัพบก เป็นผู้ชนะการประกวด

²⁵ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42/2482 วันจันทร์ที่ 21 สิงหาคม 2482 .

แต่จะต้องแก้บรรทัดที่สองวรรคหน้าเป็น “อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล” และบรรทัดแรกวรรคหลัง คำว่า “ประชาธิปไตย” เปลี่ยนเป็น “เป็นประชาธิปไตย ของไทยทุกส่วน”

มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องเนื้อเพลงซึ่งดูขำดี จึงขอยกข้อความในข้อถกเถียงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ดังนี้...

หลวงวิจิตรวาทการ : บรรทัด 3 วรรคหลัง คำว่า “ไม่ให้ใครข่มขี่” ถ้าเปลี่ยนเป็น “ไม่ให้ใครยำยี” ร้องได้ชัดดีขึ้น แต่ไม่ถูกในฉันทลักษณ์

หลวงพิบูลสงคราม : เปลี่ยนเป็นราวี่ได้ไหม

หลวงวิจิตรวาทการ : เปลี่ยนเป็นราวี่ร้องได้ดีขึ้น แต่ผิดในวิธีการนอน เพราะในที่นี้ต้องใช้อักษรสูงและคำว่า “ราวี่” ดูจะเป็นลิเกไป

ในที่สุดคณะรัฐมนตรีตกลงให้ใช้เนื้อร้องของกองทัพบกซึ่งเหมาะสมที่สุด และเมื่อได้แก้ไขเล็กน้อยทั้งเนื้อความและเนื้อร้องแล้ว ก็ได้ประกาศให้ใช้บทเพลงนั้นเป็นเนื้อร้องเพลงชาติและให้ทำนองเพลงของพระเจนดุริยางค์ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2482 เป็นต้นไป²⁶

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2482 จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ปรารภที่จะให้มีการจัดทำ

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยช่วยกันสร้างชาติ เพราะรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าการที่ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าสมความตั้งใจนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบรรดาข้าราชการจะต้องช่วยกันทำงานตามหน้าที่อย่างเข้มแข็ง และมีความใส่ใจทุกวิถีทางที่จะช่วยสนับสนุนพี่น้องประชาชนชาวไทยได้มีทางประกอบอาชีพ โดยหวังว่าฐานะของคนทุกคนจะดีขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากนี้งานสร้างชาตินี้เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้นทุกคนจะต้องช่วยกันอย่างพร้อมเพรียง ถ้าหากบรรดาประชาชนชาวไทยทุกคนพยายามแสวงหาอาชีพสุจริตสำหรับตนเองและครอบครัวโดยไม่เลือกงาน และประกอบภาระงานของตนให้มีรายได้พอที่จะทำนุบำรุงครอบครัวของตนให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งดีขึ้น ก็ย่อมจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอย่างมีต้องสงสัย การปฏิบัติตนของประชาชนชาวไทยเช่นนี้ ย่อมจะได้ชื่อว่าเป็นคนร่วมกันสร้างชาติ

ด้วยเหตุนี้คณะรัฐมนตรี จึงลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2482 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชาวไทยทุกคนต้องร่วมกันสร้างชาติ

โดยทุกคนซึ่งมีกำลังกายดีต้องทำงาน

ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง

ผู้ไม่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน

นับว่าเป็นผู้ไม่ช่วยชาติ และไม่ควรถูกได้รับความนับถือของชาวไทยทั่วไป²⁷

²⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 69/2482 วันพุธที่ 6 ธันวาคม 2482 .

²⁷ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 84/2482 วันที่ 20 มีนาคม 2482 .

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 เรื่อง การแก้ไขเพลงสรรเสริญพระบารมี

สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลได้บัญญัติให้ เรียกชื่อประเทศสยามว่า ประเทศไทย ดังนั้นจึงมีความเห็นสมควรที่จะต้องแก้ไข เพลงสรรเสริญพระบารมี มิให้มีคำว่า สยาม และตัดทอนข้อความและทำนองให้กะทัดรัดเหมาะสมยิ่งขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 เรื่องการแก้ไขบทเพลงสรรเสริญพระบารมี โดยมีข้อความต่อไปนี้

ข้าवरพทเจ้า	เอามโนและศิระกราน
นบพระภูมิบาล	บรมกษัตริย์ไทย
ขอบรรดา	ธ ประสงค์ใด
จงสิทธิตั้ง	หวังวรหฤทัย
ดุจถวายไชย	ไชโย ²⁸

ต่อมาภายหลังได้มีการแก้ไขเพลงสรรเสริญพระบารมีอีก จนกลายเป็นเนื้อร้องที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี

ความเป็นมาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือกับหน้าที่พลเมืองดีฉบับนี้สืบเนื่องมาจากการที่คณะกรรมการวางโครงการศึกษาของผู้ใหญ่ได้ปรึกษาเห็นพ้องกันว่า การที่

จะจูงใจให้ผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาเช่นนี้ ถ้าได้มีการประกาศเป็นรัฐธรรมนูญขึ้นมาก็จะช่วยได้มาก

ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการจึงได้มอบหมายให้หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเคยทำการเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญมาแล้ว ได้ร่างรัฐธรรมนูญเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา โดยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงธรรมการในขณะนั้นได้แสดงความประสงค์ว่า ถ้าได้ประกาศรัฐธรรมนูญเรื่องนี้ได้ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2483 ก็จะเป็นการดียิ่ง หลังจากนั้นหลวงวิจิตรวาทการจึงได้ร่างรัฐธรรมนูญและส่งให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาในที่ประชุม คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วย แต่ได้มีการแก้ไขบ้างเล็กน้อย และอนุมัติให้ประกาศใช้ได้ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2483

รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี มีสาระสำคัญดังนี้

1. ประชาชาติไทย จะต้องยกย่อง เคารพ และนับถือหนังสือภาษาไทย และต้องรู้สึกเป็นเกียรติยศในการพูดหรือใช้ภาษาไทย
2. ประชาชาติไทยจะต้องถือว่า หน้าที่ของพลเมืองไทยที่ดี ประการที่หนึ่ง จะต้องศึกษาให้รู้หนังสือไทยอันเป็นภาษาของชาติ อย่างน้อยต้องให้อ่านออกเขียนได้ ประการที่สอง ประชาชาติไทยต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญในการ

²⁸ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. เอกสาร ที่ 16/156 เรื่อง รัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 เรื่องแก้ไขเพลงสรรเสริญพระบารมี โดยประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 เรื่องแก้ไขเพลงสรรเสริญพระบารมี ลงวันที่ 26 เมษายน 2482 .

ช่วยเหลือสนับสนุน แนะนำ ชักชวนให้ พลเมืองที่ยังไม่รู้ภาษาไทย หรือยังไม่รู้ หนังสือไทย ให้ได้รู้ภาษาไทย หรือให้รู้ หนังสือไทยจนอ่านออกเขียนได้

3. ประชาชนไทยจะต้องไม่ถือเอาสถานที่ กำเนิด ภูมิลำเนา ที่อยู่ หรือสำเนียง แห่งภาษาพูดที่แปร่งไปตามท้องถิ่น เป็นเครื่องแสดงความแตกแยกกัน ทุกคนต้องถือว่า เมื่อเกิดมาเป็นชน ชาติไทย ก็มีเลือดไทยและพูดภาษาไทยอย่างเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างกัน ในการกำเนิดต่างท้องที่หรือพูด ภาษาไทยด้วยสำเนียงต่างๆ กัน

4. ประชาชนไทยจะต้องถือเป็นหน้าที่ใน การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติ ช่วยแนะนำชักชวนสั่งสอนผู้ที่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ หน้าที่พลเมืองดีของชาติให้ ได้รู้ได้เข้าใจในหน้าที่พลเมืองดีแห่ง ชาติไทย²⁹

เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 ว่าด้วยเรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดีนี้ อาจจะสามารถคล้องกับนโยบายของรัฐบาลใน ภายหลังเกี่ยวกับนโยบายแนวการสอนภาษา ต่างประเทศของรัฐบาล เพราะในการประชุม คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2485 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการสอนภาษา ต่างประเทศ คือ ภาษาอังกฤษ เป็นวิชาบังคับ ตั้งแต่ชั้นมัธยมตอนต้นและมัธยมตอนปลาย

ส่วนภาษาเยอรมัน ภาษาฝรั่งเศส และภาษา อังกฤษ ก็ได้จัดสอนในชั้นเตรียมอุดมศึกษา และในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ก็ยังมีโรงเรียน อาชีพแผนกภาษาต่างประเทศ จัดการสอนภาษา เยอรมัน ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส อีกด้วย ขณะเดียวกัน ประเทศญี่ปุ่นก็เริ่มดำเนินการสอนภาษาญี่ปุ่นในดินแดนประเทศต่างๆ ที่ ยึดได้ในสงครามมหาเอเชียบูรพา โดยส่งครูจาก ประเทศญี่ปุ่นไปทำการสอนเป็นจำนวนมาก และได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เลิกใช้ตำราและ หนังสือเรียนของเดิมเสีย ส่วนในประเทศอินโดจีน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่นก็ได้ทำความตกลงให้ประเทศใช้ ภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาบังคับแล้ว

สำหรับประเทศไทย ทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้ เริ่มทาบตามในเรื่องการสอนภาษาญี่ปุ่นมา บ้างแล้ว และได้จัดตั้งเจ้าหน้าที่แผนกวัฒนธรรม ประจำ ณ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นขึ้นแล้วด้วย และจะเดินทางมาถึงประเทศไทยในเร็ววัน ด้วย เหตุดังกล่าวนี้ จึงเชื่อกันว่าในไม่ช้าประเทศญี่ปุ่น คงจะเจรจาหาทางให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอนภาษาญี่ปุ่นขึ้นในโรงเรียนต่างๆ และ อาจจะแสดงเจตจำนงที่จะส่งครูจำนวนมากจาก ประเทศญี่ปุ่นมาช่วยสอน

ทางด้านกระทรวงศึกษาธิการก็มีความ เห็นว่า หากมีความจำเป็นจะต้องจัดการสอน ภาษาญี่ปุ่นขึ้นโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้แล้ว ก็ควรจะ ใช้ครูที่เป็นคนไทย และใช้วิธีการซึ่งควรอยู่ใน ความดูแลควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ

²⁹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือ ไทยกับหน้าที่พลเมืองดี ลงวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483.

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 ว่าด้วยเรื่อง การแต่งกายของประชาชนชาวไทย

ในการสร้างชาติด้วยการเสริมสร้างวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนภายในชาติ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น รัฐบาลได้สังเกตเห็นว่า การแต่งกายของประชาชนชาวไทย ในสาธารณสถานหรือในที่ชุมชน ยังไม่ผู้จะสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับวัฒนธรรมของชาติไทย

ด้วยเหตุนี้ คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 10 ลงวันที่ 19 มกราคม 2484 โดยมีสาระสำคัญ เพื่อให้คนไทยพึงปฏิบัติ ดังนี้

1. ไม่ควรปรากฏตัวในที่ชุมชนหรือสาธารณสถานในเขตเทศบาลโดยมิได้แต่งกายให้เรียบร้อย เช่น นุ่งแต่กางเกงขั้นในหรือไม่สวมเสื้อ หรือนุ่งผ้าลอยชาย เป็นต้น
2. สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายที่เรียบร้อยสำหรับชนชาวไทยคือ ให้แต่งเครื่องแบบตามสิทธิ และโอกาสที่จะแต่งได้ แต่งกายตามแบบสากลนิยม ในลักษณะสุภาพ และแต่งกายตามประเพณีนิยมในลักษณะสุภาพ เป็นต้น³⁰

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้มีการประกาศรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 10 ไปแล้วได้เกือบหนึ่งปี จอมพล

ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้สังเกตเห็นว่าประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังคงเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 ว่าด้วยการแต่งกายของประชาชนชาวไทย แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังไม่มีความศักดิ์สิทธิ์พอ ดังนั้น เพื่อให้คำชักชวนและวิงวอนของทางราชการในเรื่องนี้สำเร็จผลโดยรวดเร็ว จึงได้กำชับให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ชี้แจง แก่บรรดาประชาชนผู้ที่จะมาติดต่อกับสถานที่ราชการทุกแห่ง ตลอดจนโดยสาธารณชน และเรือประจำทางของเทศบาลหรือองค์การสาธารณะที่เป็นของรัฐบาลทุกแห่งว่า หากราษฎรเหล่านั้นแต่งกายไม่เรียบร้อยและสุภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 แล้ว จะไม่รับทำการติดต่อหรืออนุญาตให้โดยสารประจำทางโดยเด็ดขาด สำหรับสถานที่ทำการของบริษัทเอกชน หรือรถและเรือประจำทางซึ่งเป็นของเอกชนนั้นๆ ก็ขอให้ทางราชการที่มีหน้าที่ควบคุมกิจการนั้นๆ ขอร้องให้ความร่วมมือไปด้วย

ต่อมาหลังจากนั้นกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้มีคำสั่งที่ 76/84 เรื่องการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยการแต่งกาย ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2484³¹ ความว่า บรรดาผู้ที่มาติดต่อหรือกิจธุระอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานที่ของทางราชการโดยกิจธุระส่วนตัวหรือทางราชการก็ดี ให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องแนะนำบรรดาผู้ที่มาติดต่อให้ทราบว่าจะต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยตามรัฐธรรมนูญ อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

³⁰ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย ลงวันที่ 15 มกราคม 2484.

³¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. คำสั่งที่ 76/84 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยการแต่งกาย ลงวันที่ 12 กันยายน 2484.

1. ประชาชนที่เป็นชาย จะต้องสวมเครื่องแบบตามระเบียบของกระทรวงนั้นๆ ถ้าเป็นลูกจ้างหรือข้าราชการของกระทรวงนั้นๆ หรือมิฉะนั้นก็ต้องสวมกางเกงขายาว สวมเสื้อชั้นนอก คอปิดหรือคอเปิด ถ้าสวมเสื้อคอเปิด ต้องผูกผ้าผูกคอแบบเงื่อนกะลาสี หรือหูกระต่าย สวมรองเท้าหุ้มส้น (รองเท้าคัทชู) หรือหุ้มข้อ และสวมหมวก นอกจากนี้อาจสวมเครื่องแต่งกายประกอบอาชีพตามจารีตนิยม ที่บุคคลนั้นๆ ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เช่น ผู้ทำงานกลางแจ้งใช้เสื้อกางเกงสีน้ำเงินแก่ เป็นต้น ในกรณีที่จะต้องเข้าไปเล่นกีฬาในสถานที่ทางราชการของกรมกองต่างๆ จะต้องแต่งกายอย่างสุภาพเรียบร้อยตามแบบนิยมของนักกีฬาทั่วไป

2. ประชาชนที่เป็นผู้หญิง จะต้องนุ่งผ้าถุงหรือกระโปรง สวมเสื้อชั้นนอก สวมหมวกตามประเพณีนิยม สวมรองเท้าหุ้มส้น

ภายหลังจากที่ได้มีการตักเตือนแนะนำไปแล้ว บุคคลผู้นั้นยังขัดขืนไม่เชื่อฟัง ให้เจ้าหน้าที่ต่างๆ แนะนำให้ผู้นั้นกลับไปแต่งกายให้ถูกต้องเสียก่อน จึงจะรับผิดชอบด้วย

อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ร้องเรียนว่า สถานที่รักษาพยาบาล เช่น โรงพยาบาล และสุขาศาลาต่างๆ ไม่รักษาผู้ป่วย ทั้งๆ ที่ผู้ป่วยนั้นมีอาการหนัก ทำให้เกิดความเดือดร้อนเป็นอันมาก ดังนั้นทางสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรีจึงแนะนำให้ข้าราชการของรัฐได้เข้าใจว่า ในขั้นต้นให้โรงพยาบาลและสุขาศาลารักษาพยาบาลเสียก่อน แล้วพยายามชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้มาติดต่อให้ทราบเสียก่อน แต่เมื่อปรากฏว่ายังดื้อดึงไม่ปฏิบัติตาม ให้ยุติการรับรักษาต่อไป

การประกาศใช้รัฐนิยมฉบับที่ 11 ว่าด้วยเรื่อง กิจประจำวันของคนไทย

นโยบายการสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้านสุขภาพของประชาชน โดยเห็นว่า การที่ประชาชนทั่วไปมีสุขภาพแข็งแรงจะสามารถเป็นกำลังของประเทศชาติสืบไป ดังนั้นการที่ประชาชนรู้จักปฏิบัติกิจประจำวัน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ภายหลังที่คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเรื่องนี้แล้ว จึงได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศเป็นรัฐนิยม ฉบับที่ 11 ว่าด้วยเรื่องกิจประจำวันของคนไทยไว้ดังนี้³²

1. ประชาชนชาวไทยสมควรแบ่งเวลาในวันหนึ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ปฏิบัติงานที่เป็นอาชีพส่วนหนึ่ง ปฏิบัติ

³² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือที่ 24/156 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง รัฐนิยม ฉบับที่ 11 ว่าด้วยกิจวัตรประจำวันของคนไทย ลงวันที่ 8 กันยายน 2484.

- กิจกรรมสวนตัวสวนหนึ่ง และพักผ่อน
 หลังนอนอีกสวนหนึ่งให้เป็นระเบียบ
 และมีกำหนดเวลาที่เหมาะสมจนเกิด
 เป็นนิสัย
2. ประชาชนชาวไทยสมควรปฏิบัติ
 กิจกรรมประจำวัน ดังนี้ คือ บริโภค
 อาหารให้ตรงตามเวลาไม่เกิน 4 มื้อ
 และนอนประมาณ ระหว่าง 6 ถึง
 8 ชั่วโมง
  3. ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ประกอบกิจกรรม
 ประจำวันของตนโดยไม่ทอดทิ้งและ
 หลีกเลียง ควรหยุดเพื่อรับประทาน
 อาหารและพักผ่อนกลางวันไม่เกิน 1
 ชั่วโมง เมื่อพ้นกำหนดเวลาทำงาน
 เย็นควรออกกำลังกาย โดยเล่นกีฬา
 กลางแจ้งวันหนึ่งอย่างน้อย 1 ชั่วโมง
 หรือประกอบงานอื่น เช่น ทำสวนครัว
 เลี้ยงสัตว์ หรือปลูกต้นไม้ เป็นต้น
 เมื่อชำระล้างร่างกายแล้ว จึงค่อย
 รับประทานอาหาร
  4. ควรใช้เวลาว่างเวลากลางคืน ปฏิบัติ
 งานจำเป็นที่ค้างค้างอยู่ให้เสร็จ หรือ
 สนทนาปราศรัยกับบุคคลในครอบครัว
 และมิตรสหาย ศึกษาหาความรู้ โดย
 การฟังข่าวทางวิทยุกระจายเสียง อ่าน
 หนังสือ หรือฟังมหรสพ หรือศิลปกรรม
 ต่างๆ แล้วแต่โอกาส

5. ควรใช้เวลาในวันหยุดงานให้เป็น
 ประโยชน์แก่ร่างกายและจิตใจ เช่น
 ประกอบกิจกรรมในทางศาสนา ฟัง
 เทศน์ ทำบุญ ศึกษาหาความรู้
 ท่องเที่ยว เล่นกีฬา หรือพักผ่อน
 เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะเห็นว่า
 ประชาชนชาวไทยซึ่งเคยดำรงชีวิตอยู่แบบตามใจ
 ตัวเองมาโดยตลอด เมื่อมีกำหนดตารางชีวิต
 ประจำวันตามที่รัฐกำหนดมานั้น ทำให้เกิดความ
 อึดอัดและไม่สู้จะได้ผลในทางปฏิบัติเท่าใดนัก

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก

ในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ผ่านๆ มา
 ยังมีได้มีการส่งเสริมหรือเห็นความสำคัญของเด็ก
 คนชรา หรือบุคคลทุพพลภาพ อันแสดงให้เห็น
 ถึงความมีวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย เพราะ
 ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนใดชุมชนหนึ่งนั้น
 สมาชิกในชุมชนนั้นๆ ควรจะต้องมีจิตใจเผื่อแผ่
 ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในวัยเยาว์ คนชรา หรือบุคคล
 ทุพพลภาพด้วย

ด้วยเหตุนี้คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเป็น
 เอกฉันท์ ให้ประกาศเป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 12 เรื่อง
 การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก เอาไว้ดังนี้³³

1. ในที่สาธารณสถาน หรือในถนนหลวง
 ให้ทุกคนได้ทำการช่วยเหลือคุ้มครอง

³³ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือที่ 25/156 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง รัฐนิยม ฉบับที่ 12 เรื่องการช่วยเหลือ
 คุ้มครองเด็ก ลงวันที่ 28 มกราคม 2485.

เด็ก คนชรา หรือบุคคลทุพพลภาพ

ในการสัญจรไปมาให้พ้นจากอันตราย

2. ผู้ใดที่สามารถระทำการช่วยเหลือได้
ในกรณีดังกล่าวในข้อ 1. ถือว่าผู้นั้น
เป็นผู้มีวัฒนธรรม สมควรที่จะได้รับ
การยกย่องนับถือจากประชาชน
ชาวไทย

รัฐนิยมที่มีได้ประกาศใช้

ในการประกาศใช้รัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ
ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ความจริงยังมีการ
ร่างรัฐนิยมอีกฉบับหนึ่งที่มีได้ประกาศใช้ เป็น
“ร่างรัฐนิยมนำด้วยอาชีพและการงาน” ซึ่งหลวง
วิจิตรวาทการ ได้เสนอร่างรัฐนิยมนดังกล่าว
เตรียมเสนอต่อเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่
17 ตุลาคม 2482 แต่ยังมีได้ลงนามในหนังสือ
ดังกล่าว ก็ถูกระงับไป คณะรัฐมนตรีจึงมิได้
พิจารณา

แต่เดิม หลวงวิจิตรวาทการ ได้เสนอร่าง
พระราชบัญญัติส่งเสริมอาชีพและการงานให้
คณะรัฐมนตรีได้พิจารณา แต่เนื่องจากนาย
รัฐมนตรีได้มีบัญชาให้เปลี่ยนรูปเป็นรัฐนิยม
หลวงวิจิตรวาทการจึงได้เสนอร่างรัฐนิยมนำด้วย
อาชีพและการงานขึ้นมาเพื่อพิจารณา

“ร่างรัฐนิยม ฉบับที่... ว่าด้วยอาชีพ
และ การงาน” มีสาระสำคัญ³⁴ ดังนี้ คือ

เนื่องด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า
ประเทศไทยจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยการที่พลเมือง
ขยันขันแข็ง แสวงหาอาชีพและประกอบกิจการงาน
ในทางที่ชอบโดยเฉพะอย่างยิ่งในยามที่โลก
ตกอยู่ในความปั่นป่วนแปรผัน ความจำเป็นที่
ประเทศและชาวไทยจะต้องพึ่งตนเองก็มีมากขึ้น
คณะรัฐมนตรีจึงลงมติเป็นเอกฉันท์ ให้ประกาศ
เป็นรัฐนิยม ไว้ดังต่อไปนี้

1. ชาวไทยทุกคนต้องเป็นผู้ขยันขันแข็ง
ประกอบอาชีพและกิจการในทางที่
ชอบ โดยไม่เลือกงาน
2. ชาวไทยทุกคนจะต้องไม่นิยมความ
อ่อนแออยู่เฉยและเฉื่อยชา ความ
เกียจคร้าน เบื่อหน่ายการงานหรือ
ล้มมาอาชีพก็ดี การนิยมความสุขหรือ
ลาภผลที่ได้มาโดยมิต้องลงแรงทำ
งานก็ดี การเลี้ยงงานหนัก สม่ครงาน
เบา และเอาเปรียบผู้อื่นในทางใดๆ
ก็ดี ไม่ใช่ลักษณะของคนเป็นไทย
3. ชาวไทยทุกคน พึงพยายามกระทำตน
ให้เป็นที่พึ่งแก่ตนเอง การพึ่งตนเอง
เลี้ยงตนเองได้ เป็นลักษณะของ
คนไทย แต่การพักพิงแอบอิงอาศัย
คนอื่นดำรงชีพอยู่นั้น เป็นลักษณะ
ของทาส
4. ผู้ที่หวังดีต่อประเทศไทย และ
ประชาชนชาวไทย ไม่พึงสั่งสอนหรือ

³⁴ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือที่ 21/156 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง ร่างรัฐนิยมนำด้วยอาชีพและการงาน
ลงวันที่ 17 ตุลาคม 2482.

แสดงด้วยวิธีใดๆ ที่สามารถจะทำให้เกิดผลในทางบั่นทอนกำลังใจของผู้ประกอบอาชีพการงานในทางที่ชอบหรือดูหมิ่นเหยียดหยามการงาน หรือวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใด การกระทำเช่นนั้น เป็นการกีดขวางความเจริญของชาติ

นอกจากร่างรัฐนิยมฉบับดังกล่าวนี้แล้ว หลวงวิจิตรวาทการยังได้ทำร่างบันทึกเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอีกด้วย โดยหลวงวิจิตรวาทการมีความเห็นว่า การที่จะทำให้บ้านเมืองเจริญรวดเร็ว และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนไทยดีขึ้นกว่าที่กำลังเป็นอยู่ในเวลานั้น จำเป็นจะต้องกวัดขັນให้คนทำงาน ต้องแก้ไขนิสัยอ่อนแอเกียจคร้าน เลื่องงานหรือไม่ทำอะไรเลย ให้กลายเป็นคนมีนิสัยขยันขันแข็ง ประกอบสัมมาอาชีพโดยไม่เลือก เพื่อให้ได้ผลความมุ่งหมายดังกล่าว หลวงวิจิตรวาทการจึงได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของคนไทยว่ามีนิสัยอ่อนแอ เกียจคร้าน เลื่องงาน หรือไม่ทำอะไรเลยนั้น เกิดขึ้นเพราะเหตุใด ผลจากการวิเคราะห์ของหลวงวิจิตรวาทการ ได้ข้อสรุปดังนี้³⁵ คือ

1. การสั่งสอนอบรมของคนไทยผิดพลาดมาหลายร้อยปี ความผิดที่ว่านี้เริ่มตั้งแต่ในเรื่องศาสนา เพราะไทยได้รับคัมภีร์ศาสนามาจากลังกา ในลังกามีบุคคลสองจำพวก คือ พวกมั่งมีที่สุด และพวกที่จนที่สุด ส่วนชนชั้นกลางมีน้อย

คำสั่งสอนทางศาสนาจะช่วยกล่อมใจคนจนสั่งสอนไปในทางที่ทำให้เกิดความมั่งคั่งน้อย ให้พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ให้โลภ ถึงจะแสวงหาทรัพย์สิ้นเงินทองเอาไว้ แต่เมื่อตายแล้วก็เอาไปไม่ได้ ผลแห่งการสั่งสอนกันมาเช่นนี้ จึงมีผลต่อประเทศไทยสร้างนิสัยให้พลเมืองไทยเป็นคนหาเช้ากินค่ำ ถ้าทำงานหนึ่งวัน ได้ค่าจ้างพอกินห้าวัน ก็หยุดทำงานไปสี่วัน หนึ่ง คัมภีร์ของลังกามักยกย่องให้ทานเป็นอันสูงส่งที่ยิ่งใหญ่ การอาศัยผู้อื่นเป็นเครื่องยังชีพจึงกลายเป็นความดี การขอกทานกลายเป็นสัมมาชีพ คนขอกทานกลายเป็นผู้มีบุญเรื่องศาสนาพระศรีอาริย์ เป็นความหวังหรือคิด “สมบัติบ่า” สำหรับอนาคต

2. หนังสือกวีนิพนธ์ นิยายต่างๆ มักเต็มไปด้วยเรื่องเกียจคร้านได้ดี พระเอกในเรื่องแทบทุกเรื่อง มักได้ดีโดยไม่ต้องทำอะไร ข้อความในท้องเรื่องมักสรรเสริญผู้ที่นอนสบายว่าเป็นผู้มีบุญ และมักกล่าวถึงคนที่ต้องทำงานลำบากว่าเป็นผู้มีกรรม แม้หนังสือที่แต่งขึ้นในระยะหลัง เช่น แบบเรียนเร็วที่ใช้ในโรงเรียน ยังมีข้อความเช่นนี้อยู่ กวีนิพนธ์มักปั้นรูปตัวสำคัญที่สุดของเรื่องเป็นผู้อ่อนแออันอ่อนแอ และถ้าต้องทำงานอะไรเพียงเล็กน้อย ก็พรรณนาไวพจน์ให้น่าสงสาร เช่นว่า “แสนวิตกกอกเขยไม่เคยยาก” ผิดกับกวีนิพนธ์ของฝรั่งและของจีนซึ่งพระเอกในเรื่องมักต้องเป็นผู้ล่าสัตว์ ไหฺญโตแข็งแรง จนสามารถสู้สิงห์หรือแบกxonซุงได้

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

3. จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดผลไม่เฉพาะแต่การปลุกฝังความนิยมในความอ่อนแอ แต่ยังทำให้เกิดความดูหมิ่นเหยียดหยามงานอาชีพว่าเป็นของต่ำของเลว เป็นงานสำหรับไพร่ และความดูหมิ่นเช่นนี้ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยมาโดยตลอด นักเรียนวิชาสามัญดูหมิ่นนักเรียนวิชาอาชีพ งานกรรมกรและงานอาชีพจึงกลายเป็นการเสื่อมเกียรติ ทำให้ทุกคนอยากเป็นเสมียน และอยากเป็นข้าราชการ

4. ด้วยสาเหตุต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ก่อให้เกิดผลทำให้คนไทยหย่อนความสามารถในหัตถกรรมและงานอาชีพ รวมทั้งการที่ชาวจีนเข้ามาทำงานหัตถกรรมและงานอาชีพได้ดีกว่า เลยไม่มีใครอยากจ้างคนไทยให้ทำงานอาชีพเหล่านั้น

กล่าวโดยสรุปหลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวถึงสาเหตุของการไม่ทำงานหรือไม่ประกอบอาชีพก็คือ³⁶

1. ความนิยมการนอนสาย
2. การเห็นงานอาชีพเป็นการเสื่อมเกียรติ
3. ขาดความสามารถในการทำงาน
4. เกียจคร้านโดยนิสัย

เนื่องจากปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศชาติ ซึ่งจำเป็นจะต้องแก้ไขโดยเร็ว แต่การที่จะแก้ไขให้ประสบผลสำเร็จได้ ก็จะต้อง

จัดเป็นโครงการใหญ่ ใช้เงินงบประมาณสำหรับดำเนินการเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ในขั้นต้นหลวงวิจิตรวาทการจึงเสนอแต่เพียงการแก้ไขบางส่วนซึ่งอาจจะทำได้ทันที คือ ส่งสอนหรือชักจูงคนที่เกียจคร้านหรือดูหมิ่นอาชีพการงานให้เปลี่ยนเป็นคนที่มึนดีขยันขันแข็งและไม่ดูถูกอาชีพการงานของตน

อย่างไรก็ตามรัฐนิยามที่ว่าด้วยอาชีพและการงานฉบับนี้มีได้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีสาเหตุอาจเป็นเพราะขณะนั้นได้มีการดำเนินการเพื่อให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 เรื่องทำนองและเนื้อเพลงชาติไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ในขณะนั้น

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 รัฐบาลจึงได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัติตาม ได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยาและมารยาทในที่สาธารณะสถานหรือที่ปรากฏแก่สาธารณชน ความมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ และความนิยมไทย³⁷ โดยรัฐบาลได้ออกมาเป็นกฤษฎีกาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของประชาชนชาวไทย ภายใต้พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483

³⁶ เรื่องเดียวกัน.

³⁷ นุปภา ทิพย์สถาพรกุล. ทิศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 - 2487) . วิทยานิพนธ์หลักสูตร ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529. หน้า 32

การยุติรัฐนิยมและหันไปประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมขึ้นแทน

สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลได้ประกาศรัฐนิยมซึ่งเป็นลักษณะแรกของการใช้นโยบายวัฒนธรรมรวมทั้งสิ้น 12 ฉบับแล้วนั้น จุดประสงค์ก็คือ ต้องการให้เกิดผลในวงราชการก่อน จึงมิได้ประกาศใช้ในรูปกฎหมาย และไม่ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร การปฏิบัติตามรัฐนิยมในระยะแรกๆ ก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและข้าราชการอย่างเต็มที่³⁸ แต่เนื่องจากความไม่เคยชินต่อการดำเนินชีวิตตามรัฐนิยมที่กำหนดขึ้น และรัฐนิยมบางฉบับก็มีจุดอ่อนเมื่อนำไปปฏิบัติจริง เช่น มีการขายอาหารเฉพาะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อให้คนไทยรู้จักบริโภคอาหารให้เป็นเวลา ปรากฏว่าพระภิกษุหลายรูปที่เดินทางไปทำธุระบางประการต้องอดฉันเพล บัณฑิตเหล่านี้ยังผลให้ข้าราชการและประชาชนไม่ค่อยจะปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในบางลักษณะ รัฐบาลถึงกับต้องเร่งรัดให้บรรดาข้าราชการและครอบครัวให้ปฏิบัติตามรัฐนิยมโดยเคร่งครัด และในส่วนของประชาชน รัฐบาลก็ได้มีคำสั่งกำชับแก่กระทรวง ทบวง กรม ให้แจ้งแก่ผู้มาติดต่อกับทางราชการต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยตามรัฐนิยม มิฉะนั้นจะไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อ หรือมิให้โดยสรวลประจําทางอย่างเด็ดขาด และได้ขอร้องไปยัง

บริษัทเอกชนให้ทำตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนี้ด้วย

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงเปลี่ยนแปลงลักษณะของวัฒนธรรมแบบรัฐนิยมเสียใหม่ ให้กลายรูปแบบมาเป็นพระราชบัญญัติ เพื่อให้มีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะสามารถกำหนดบทลงโทษได้ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรมขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ฉบับ³⁹ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้อำนาจจากพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดพระราชกฤษฎีกา⁴⁰ เพื่อกำหนดวัฒนธรรม ซึ่งประชาชนชาวไทยจะต้องปฏิบัติตามอีกหลายฉบับและยังมีพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบปฏิบัติของคนต่างด้าว เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ขึ้นใช้อีกด้วย

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องวัฒนธรรม แต่ไม่ได้ใช้ชื่อว่า พระราชบัญญัติวัฒนธรรม ซึ่งใช้อีกหลายฉบับด้วยกัน

เบื้องหลังการประกาศใช้รัฐนิยม

ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 – 2487) มีนโยบายแน่วแน่ที่จะปรับปรุงประเทศให้เจริญเท่าเทียมกับอารยประเทศ เช่น ยุโรป สหรัฐอเมริกา และชาติญี่ปุ่น

³⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 28.

³⁹ พ.ศ. 2483 จำนวน 1 ฉบับ, พ.ศ. 2485 จำนวน 3 ฉบับ และ พ.ศ. 2486 จำนวน 1 ฉบับ

⁴⁰ พ.ศ. 2484 จำนวน 1 ฉบับ และ พ.ศ. 2485 จำนวน 4 ฉบับ

เป็นต้น โดยรัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ว่า ประเทศไทยควรดำเนินการตามแบบอย่างของประเทศเหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ทอดทิ้งประเพณีอันดีงามของไทย โดยรัฐบาลจะต้องดำเนินการสร้างชาติ ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ที่จะต้องรีบดำเนินงานให้เห็นเป็นรูปธรรมตามนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อนำประเทศไปสู่จุดหมายที่ประเทศที่เจริญแล้วได้บรรลุจุดประสงค์ในการสร้างชาติซึ่งหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองอันก่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชนในชาติโดยทั่วถึงกัน

ในการสร้างชาติไทยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดแนวปฏิบัติแก่ประชาชนโดยทั่วไปดังนี้⁴¹ คือ

ประการแรก การสร้างตัวเอง หมายถึง การปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นอันได้แก่ (1) รักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายให้แข็งแรง โดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บอยู่เสมอ (2) ปฏิบัติตนให้เป็นคนมีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดี (3) เป็นผู้มีความประพฤติดี ประพฤติชอบอย่างสม่ำเสมอ (4) แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย มีความเป็นระเบียบเหมือนกับค่านิยมของประเทศที่เจริญแล้ว (5) มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพให้สามารถพอกินพอใช้ได้เป็นอย่างดีน้อยที่สุด และต้องประกอบอาชีพที่สุจริต ถูกต้องตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเมือง (6) พยายามศึกษาหาความรู้ให้เทียบทันกับผู้อื่น (7) หมั่นปฏิบัติตนตามคำแนะนำอัน

ดีของรัฐบาลด้วยความมานะอดทน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จทุกวิถีทาง

ประการที่สอง การสร้างครอบครัว หมายถึงการปรับปรุงครอบครัวให้เกิดผลดี ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่าประการแรก โดยมีหลักการดังนี้ คือ (1) พยายามเก็บหอมรอมริบประหยัดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเอาไว้สำหรับแสวงหาที่พักอาศัยให้สุขสบาย (2) พยายามแสวงหาที่ดินซึ่งยังมีว่างเปล่าจำนวนมากในประเทศไทยสำหรับเอาไว้ทำกินของครอบครัว (3) ถ้าเป็นพ่อบ้านแม่บ้าน จะต้องดูแลภายในบ้านให้สมาชิกในครอบครัวมีความอยู่ดีกินดี (4) ต้องพยายามให้การศึกษากับบุตรหลานให้มีความทัดเทียมกับผู้อื่น

ด้วยเหตุนี้ ถ้าประชาชนชาวไทยร่วมกันสร้างตัวเองและครอบครัวแล้ว ผลสะท้อนย่อมเกิดแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมของทุกคนในที่สุด สำหรับแนวทางปฏิบัติของทางราชการนั้น นอกจากจะต้องปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องยึดหลักคำปราชัยของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ในแต่ละครั้งที่แสดงต่อสาธารณชนและที่ประชุมของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีกด้วย

แนวทางในการสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ประการหนึ่งก็คือ การประกาศรัฐนิยม สำหรับให้ประชาชนปฏิบัติดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง

⁴¹ กรมโศสานการ. *ประมวลคำปราชัยและสุนทรพจน์ของพจนทธาน จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ผู้นำของชาติ เล่ม 2* . 2485. หน้า 39 - 40.

บทสรุป

ในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 - 2487) เกิดขึ้นจากนโยบายสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยที่รัฐบาลต้องการใช้วิธีโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นความสำคัญและคล้อยตามคำเชิญชวนของรัฐบาลในการที่จะปฏิบัติตนตามรัฐธรรมนูญของชาติ ซึ่งรัฐบาลได้ออกประกาศเชิญชวนมาเป็นระยะๆ

การที่รัฐบาลไม่ตราออกเป็นพระราชบัญญัติ ก็เพราะเห็นว่าไม่สมควรที่จะออกกฎหมายบีบบังคับราษฎรในระยะแรกๆ เพราะอาจจะไม่ได้ผลเท่าที่ควรถ้าจะต้องใช้วิธีบังคับ แต่การที่ค่อยเป็นค่อยไปโดยให้ราษฎรได้ซึมซับแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญไปทีละน้อย น่าจะกลายเป็นลักษณะนิสัยของประชาชนชาวไทยไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่รัฐบาลได้ชี้แจงให้ราษฎรเข้าใจถึงจุดประสงค์ของการออกประกาศรัฐธรรมนูญออกให้ประชาชนถือปฏิบัติ ผลปรากฏว่า อาจจะได้ผลบางเรื่อง แต่บางเรื่องก็ไม่ได้ผล เพราะขัดกับลักษณะนิสัยของคนไทย เนื่องจากข้อปฏิบัติเหล่านั้น คนไทยส่วนใหญ่อาจไม่เคยปฏิบัติมาก่อน และบางครั้งก็เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน

เพราะการกล่าวถึงประโยชน์ของประเทศชาติยังอยู่ไกลตัวเกินไป และไม่เห็นว่าจะมีความสำคัญอย่างไรกับรัฐธรรมนูญกับการสร้างชาติ

ดังนั้นการประกาศใช้รัฐธรรมนูญของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องเปลี่ยนมาใช้ประกาศเป็นพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ซึ่งมีผลบังคับและบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน ในการตรากฎหมายวัฒนธรรมดังกล่าว ก็ก่อให้เกิดความโต้เถียงกันอย่างกว้างขวางในรัฐสภา โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการบีบบังคับของรัฐบาล ภายหลังจากสิ้นสุดรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปแล้ว วัฒนธรรมบางอย่างที่ประกาศใช้ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ถูกยกเลิกไป

อย่างไรก็ตามการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ก็ยังมีอิทธิพลหลงเหลืออยู่บ้างในระยะหลังต่อมา แต่เปลี่ยนเป็นใช้คำขวัญแทน ดังเช่น ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้น โดยมีพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (ยศขณะนั้น) เป็นมันสมองเรื่อง "คำขวัญ" ให้กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่นเดียวกับที่เป็นมันสมองเรื่อง "รัฐธรรมนูญ" ให้กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั่นเอง

บรรณานุกรม

คณะรัฐมนตรี, สำนักเลขาธิการ. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 4/2482

วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2482.

- _____ . รายงานการประชุม ครั้งที่ 6/2482 วันที่ 12 พฤษภาคม 2482.
- _____ . หนังสือที่ น.3491/2482 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2482 เรื่องเห็นควรเปลี่ยนประกาศสยามเป็นประเทศไทย.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 12/2482 วันที่ 7 มิถุนายน 2482.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 15/2482 วันที่ 14 มิถุนายน 2482.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 18/2482 วันที่ 21 มิถุนายน 2482.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 19/2482 วันที่ 23 มิถุนายน 2482.
- _____ . ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 2 เรื่องการป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ชาติ วันที่ 3 กรกฎาคม 2482.
- _____ . หนังสือเลขที่ 48675/2482 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี วันที่ 13 กรกฎาคม 2482.
- _____ . หนังสือที่ น.3969/2482 จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงนายกรัฐมนตรี วันที่ 29 กรกฎาคม 2482.
- _____ . เอกสารที่ 12/156 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2482.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42/2482 วันที่ 21 สิงหาคม 2482.
- _____ . เอกสารเลขที่ 12/156 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 4 เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี วันที่ 8 กันยายน 2482.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2482 วันที่ 1 พฤศจิกายน 2482.
- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 69/2482 วันที่ 6 ธันวาคม 2482.

คณะรัฐมนตรี, สำนักเลขาธิการ. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 84/2482

วันที่ 26 มีนาคม 2482.

- _____ . รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 16/156 เรื่องรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 8 เรื่องแก้ไข เพลงสรรเสริญพระบารมี โดยประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี วันที่ 26 เมษายน 2483.
- _____ . ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 9 เรื่องภาษา และหนังสือไทย กับหน้าที่พลเมืองดี ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2483.

- _____ . ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ 10 เรื่อง การแต่งกายของ
ประชาชนชาวไทย วันที่ 15 มกราคม 2484.
- _____ . คำสั่งที่ 76/84 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง การปฏิบัติตามรัฐนิยม
ว่าด้วยการแต่งกาย วันที่ 12 กันยายน 2484.
- _____ . หนังสือที่ 24/156 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง รัฐนิยม ฉบับที่ 11
ว่าด้วยกิจวัตรประจำวันของไทย วันที่ 8 กันยายน 2484.
- _____ . หนังสือที่ 25/156 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง รัฐนิยม ฉบับที่ 12
เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก วันที่ 28 มกราคม 2485.
- _____ . หนังสือที่ 21/156 ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง ร่างรัฐนิยมที่มีได้ประกาศ
ใช้ วันที่ 17 ตุลาคม 2482.
- โคธนาการ, กรม. ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของ พันท่าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี ผู้นำของชาติ เล่ม 2 .ม.ป.ท. 2485.
- โฆษณการ, กรม. สุนทรพจน์นายกรัฐมนตรี บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแก่ประชาชนชาวไทย
ทั้งหมด ในโอกาสกษัตริย์แห่งงานเฉลิมฉลองวันชาติและสนธิสัญญา . พระนคร :
โรงพิมพ์พานิชสุภผล, 2482.
- _____ . ข่าวโฆษณการ 3 : 21 กรกฎาคม 2482.
- _____ . ข่าวโฆษณการ 5 : 4 สิงหาคม 2482.
- ราชกิจจานุเบกษา. 980 ตอนที่ 44 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2482.
- บุปผา ทิพย์สถาพรกุล. ทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล
ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 – 2487) . วิทยานิพนธ์หลักสูตร ปริญญาอักษรศาสตร
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529.
- ไพฑูริย์ เจ๊ะแอ. นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2481 – 2488 . ปริญญาโท
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522.